

Bilance uplynulých čtyř volebních let očima SMS ČR aneb Nebylo malých témat

31.10.2025 - | Sdružení místních samospráv ČR

Zálohování nápojových obalů, zachování stavebních úřadů, matriční zákon, podpora obnovitelných zdrojů či návrhy změn v matričním zákoně, to jsou jen některé z mnoha oblastí, kde SMS ČR v minulém volebním období aktivně vystupovalo ve prospěch svých členů.

Z pohledu předsedkyně Elišky Olšákové se během uplynulých čtyř let opět ukázalo, že samospráva je opravdu samostatná a schopná, ale také že se musí bránit proti omezování pravomocí i financí.

Zálohování PET lahví a plechovek nakonec neprošlo

V minulém volebním období nebylo malých témat. Poměrně dost energie věnovalo SMS ČR zálohování PET lahví a plechovek, které rozdělovalo nejen odbornou veřejnost, ale i samotnou vládu, Poslaneckou sněmovnu a samozřejmě i SMS ČR. Zatímco část politiků zálohování podporovala jako cestu k vyšší recyklaci, druhá část – stejně jako SMS ČR – upozorňovala na fakt, že Česká republika už má funkční systém třídění, který se díky obcím dlouhodobě zlepšuje, a že negativní dopady by mohly převážit nad deklarovanými přínosy. Je pravda, že někteří starostové byli pro, viděli v systému potenciál k motivaci občanů nebo snížení litteringu. Většina samospráv však sdílela obavy z praktických dopadů, které se týkaly zejména zásahu do rozpočtů obcí, navýšení ceny pro spotřebitele a ohrožení malých vesnických samoobsluh, které by jen těžko zvládaly logistické a hygienické nároky systému. Na tomto tématu nebyla nalezena jednotná politická ani odborná shoda, z tohoto důvodu zálohování nakonec zavedeno nebylo.

Také návrh na zachování stavebních úřadů pocházel z dílny SMS ČR

Zachování stavebních úřadů bylo tématem, které jsme si přinesli ještě z minulého volebního období, což se nakonec s ohledem na nevydařenou digitalizaci ukázalo jako dobrý strategický postoj, který se podařilo zpětně prosadit až za vlády premiéra Fialy. Tehdy došlo jednak k oddálení účinnosti stavebního zákona, ale také k jeho novelizaci a zachování i malých stavebních úřadů. Návrh, který pocházel z dílny legislativy SMS ČR, dává obcím možnost se svobodně každý rok rozhodnout, zda na svém území stavební úřad chtějí i nadále mít či nikoliv. Počet úřadů se tak vyhláškou snižuje dle potřeby, což lze považovat za organický jev, který reaguje přímo na potřebu a vůli samospráv. Je to v protikladu s centralizačním přístupem, jenž by s ohledem na nepřipravenost digitalizace zcela ztroskotál. Malé úřady potřebují spíše posílit kapacity, digitalizaci a metodickou podporu, ne odebrání kompetencí. Mimochodem tato myšlenka platí pro úřady obecně, nejen pro ty stavební.

Návrhy změn v matričním zákoně byly správným krokem ke spravedlnosti

Jedním z legislativních úspěchů, na které jsem osobně hrdá, jsou návrhy změn v matričním zákoně. Nyní lze oddávat snoubence i mimo trvalé bydliště – tedy tam, kde si to páry přejí, nikoli pouze podle územního matrikářského obvodu. Zároveň jsme již v připomínkách prosazovali, aby stejná práva na uzavření partnerství na jakékoliv matrice měly i stejnopohlavní páry. Tento posun v legislativě znamená konkrétní krok směrem ke spravedlnosti a k udržitelné flexibilitě v životě lidí, o které v konečném důsledku zástupců obcí vlastně jde.

Díky tlaku SMS ČR se podařilo prosadit zpřesnění v oblasti energetiky pro malé obce

Dalším velkým tématem byla transformace energetiky a podpora obnovitelných zdrojů v LEX OZE II. SMS ČR podporuje rozvoj obnovitelných zdrojů energie (OZE), komunitní energetiku i energetickou soběstačnost obcí, a proto od začátku upozorňuje na problémy, které identifikovalo: na přetížení distribuční sítě, nejasná pravidla komunitní energetiky, vysoké náklady na připojení, roztržitou a nedostatečnou legislativu. Díky tlaku SMS ČR se podařilo prosadit zpřesnění pravidel a zjednodušení pro malé obce, například v oblasti licencování a sdílení energie. Přesto se domnívám, že právní rámec zůstává pro malé aktéry komplikovaný.

Zákon o urychlení využívání OZE by obce poškodil, varovalo SMS ČR

Terčem diskuzí se staly i akcelerační zóny, jež mají v Česku urychlit výstavbu OZE. SMS ČR připomínalo návrh zákona kvůli obavám, že takový koncept předpokládá významné zásahy do územně plánovacích dokumentací, bez ohledu na plány rozvoje či investiční záměry dotčených obcí a krajů, a požadovalo jasná pravidla a zapojení samospráv do jejich vymezování. Cílem musí být energetická transformace, která dává smysl i obcím – nejen developerům a distributorům.

Kvůli přesunu financování nepedagogů a ONIV na obce přišlo SMS ČR s vařečkovou výzvou

Jednou z nejvíce kontroverzních změn uplynulého období byl přesun financování nepedagogických pracovníků a ostatních neinvestičních výdajů na zřizovatele, tedy na obce. SMS ČR varovalo, že tento krok zatíží obecní rozpočty zejména v menších městech a obcích, kde každá tisícikoruna rozhoduje o tom, zda se opraví školní střecha nebo silnice. Symbolickým vyjádřením odporu se stala „vařečková výzva“, kterou SMS ČR uspořádalo a do níž se zapojily stovky starostek a starostů z celé republiky. Vařečka se stala symbolem nejen nepedagogických pracovníků, ale také situace, kdy stát přenáší povinnosti na obce, ale nedává jim na to potřebné prostředky – doslova „nechává je vařit z vody“.

Současně je třeba uvést, že vláda nenavrhla pro obce ve státním rozpočtu dostatečné prostředky na výkon státní správy (přenesená působnost), který je dlouhodobě podhodnocený a neodráží reálné náklady obcí na její financování. Obce tak musí tuto činnost, kterou vykonávají ve prospěch státu, dotovat z vlastních zdrojů – a to je systémově neudržitelné.

Díky návrhu SMS ČR nebudou samosprávy zdaněny jako právnické osoby

Těsně před koncem volebního období se díky SMS ČR podařilo zásadně ovlivnit legislativní proces týkající se zákona o jednotném měsíčním hlášení zaměstnavatele. Obce a kraje měly být nově považovány za daňové subjekty, a tudíž by byly povinny odvádět daň z příjmů právnických osob z některých svých činností. Tento krok by znamenal bezprecedentní zásah do financování samospráv, protože by zdanil i činnosti, které obce vykonávají ve veřejném zájmu, a nikoli za účelem zisku – například správu majetku nebo provoz služeb. SMS ČR upozornilo na nesmyslnost a rizikovost takového kroku, připravilo konkrétní legislativní úpravu a našlo podporu v Senátu. Ve spolupráci se senátory Ondřejem Lochmanem a Josefem Bazalou, pro které sdružení návrh změny připravilo, se podařilo prosadit senátní verzi zákona, která zdanění obcí a krajů z návrhu vypustila.

Tento výsledek je důkazem, že i v závěru volebního období může mít odborná a rychlá reakce SMS ČR konkrétní dopad na legislativu a že spolupráce se Senátem má pro obce skutečný význam.

Uplynulé období přineslo hned několik zátěžových zkoušek

Jak je vidět, opravdu jsme se nenudili. Uplynulé období přineslo hned několik zátěžových zkoušek. Po pandemii covid-19, která zasáhla obecní rozpočty i komunitní život, následovala válka na Ukrajině. Obce se znovu staly prvním článkem pomoci – zajišťovaly ubytování, školní docházku i základní podporu uprchlíkům. K nim se přidaly také ničivé povodně, během nichž SMS ČR nejen

zorganizovalo finanční pomoc pro zasažené obce, ale zároveň se stalo partnerem Ministerstva vnitra, se kterým hledalo praktická řešení a úpravy postupů pro obce zasažené krizí během voleb v roce 2024.

Také tyto události potvrdily, že české samosprávy – i v těžkých časech – obstojí díky solidaritě, spolupráci a schopnosti jednat rychle a s rozvahou.

Za uplynulé čtyři roky se opět ukázalo, že samospráva je skutečně samostatná a schopná, ale také se musí bránit proti omezování pravomocí i financí. Předpokládám, že tlak na centralismus se v tomto volebním období ještě zvýší a vláda bude znovu pokukovat po penězích obcí.

Osobně jsem opravdu ráda, že se nám v SMS ČR podařilo vytvořit síť, která funguje: máme obětavé a aktivní členy pracovních skupin, předsednictvo, regionální manažery, kancelář SMS ČR i legislativní tým, který dává podnětům z území profesionální podobu a váhu.

Dovolte mi proto, abych všem našim členům a těm, kdo se aktivně podílejí na práci SMS ČR, poděkovala. Každý z vás přispívá k tomu, že hlas obcí je slyšet. Velké uznání patří i organizátorům vzdělávacích aktivit a SMS-službám, s. r. o., které posilují kompetence obcí a pomáhají jim zvládat stále složitější agendu moderní samosprávy.

Obce stojí na prahu nové etapy – a SMS ČR bude i nadále dělat vše pro to, aby v ní měly silnou pozici, respekt a partnerství státu, nikoliv roli podřízeného.

Eliška Olšáková

předsedkyně SMS ČR

Článek si můžete pročíst v říjnovém vydání zpravodaje SMSka. Celé číslo si přečtete v elektronické podobě zde. Archiv s předchozími vydáními si otevřete zde.

<https://www.smscr.cz/o-sms-cr/aktuality/bilance-uplynulych-ctyr-volebnich-let-ocima-sms-cr-aneb-nebylo-malych-temat-4880cs.html>